

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****EMİN BALTA BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2017/23739
Karar Tarihi : 20/10/2021

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Muammer TOPAL
Recai AKYEL
Selahaddin MENTEŞ
İrfan FİDAN
Raportör : Tuğba YILDIZ
Başvurucu : Emin BALTA
Vekil : Av. Üzeyir BİLGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacağı davasındaki kesinleşmiş karara ilişkin iddiaların hizmet tespiti davasında karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/5/2017 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:
8. Başvurucu 1/1/1990 tarihinden itibaren İstanbul Çağaloğlu'nda bulunan ve V.E. ile A.E.ye ait bir handa temizlik elemanı ve bekçi olarak çalıştığını, 1/11/2008 tarihinde ise gerekçesiz olarak işten çıkarıldığını başvuru formunda ileri sürmüştür.

A. İşçilik Alacaklarına İlişkin Dava Süreci

9. Başvurucu, söz konusu iş hanındaki çalışmasıyla ilgili olarak 25/12/2008 tarihinde İstanbul 3. İş Mahkemesinde işçilik alacakları istemiyle işveren (V.E. ile A.E) aleyhine alacak davası açmıştır.

10. İstanbul 3. İş Mahkemesi 22/4/2010 tarihinde davanın kıdem tazminatı, fazla mesai alacağı ve bayram tatili ücretleri yönünden kabulüne; ihbar tazminatı, izin ücreti, hafta tatili ücreti alacakları yönünden reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; her ne kadar davalılar tarafından kendi işçileri olmadığı yönünde savunma yapılmışsa da dinlenen tanıklar, bilirkişi raporu ve celbedilen belgelere dayanılarak hizmet akdinin davalılarla başvurucu arasında kurulmuş olduğu ve başvurucunun davalıların işçisi olduğu kabul edilmek suretiyle hizmet akdinden doğan alacaklardan davalıların sorumlu olduğu kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

11. Temyiz talebi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 5/11/2012 tarihinde kararı bozmuştur. Gerekçede; başvurucunun çalıştığı hamın davalılar tarafından satılması nedeniyle iş akdinin haksız olarak feshedildiği, bu durumda başvurucu lehine ihbar tazminatı da ödenmesi gerektiği, Mahkemece ücret araştırması yapılmadan asgari ücret üzerinden ücretin hesaplanmasının hatalı olduğu, başvurucunun yıllık izin ücretlerini de alabileceği ifade edilmiştir.

12. İstanbul 3. İş Mahkemesi bozma kararına uymuş, başvurucunun ihbar tazminatı ve yıllık izin ücretlerini hak ettiğini kabul etmiş; 1/10/2013 tarihinde başvurucuya kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, fazla mesai alacağı, bayram ve genel tatil ücretleri, izin ücretleri olmak üzere yasal faizleriyle birlikte toplam 76.134,69 TL ödenmesine karar vermiştir. Başvurucunun eklediği belgelerden icra masraflarıyla birlikte kendisine 83.162,11 TL ödendiği anlaşılmıştır.

13. Karar işveren tarafından temyiz edilmiş, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 25/12/2013 tarihinde temyiz istemini reddederek hüküm onanmış ve karar kesinleşmiştir.

B. Başvuruya Konu Hizmet Tespitine İlişkin Dava Süreci

14. Başvurucu, işçilik alacaklarına ilişkin dava süreci devam ederken 1/1/1990-10/9/2008 tarihleri arasındaki çalışma sürecinin Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) bildirilmediği ve sigorta primlerinin ödenmediği gerekçesiyle 27/4/2010 tarihinde İstanbul 3. İş Mahkemesinde hem anılan işveren hem de SGK aleyhine hizmet tespiti davası açmıştır. Başvurucu açtığı davada davalıların iş hanında işçi sıfatı ile çalıştığının ve sigorta başlangıç tarihinin 1/1/1990 olarak tespitine, bu süreler içinde yatırılmayan primlerin davalı tarafından yatırılmasına karar verilmesini istemiştir.

15. İstanbul 3. İş Mahkemesi 20/2/2013 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş, başvurucunun işe girdiği 1/1/1990 tarihini sigortalı hizmetine başlangıç olarak esas almıştır. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ceib ve ibraz olunan belgeler, cevabi yazılar, kurum kayıtları, dinlenen davanın niteliğine uygun tank beyanları ile tüm dosya muhteviyatından davacının talebinin 01.01.1990 - 10.09.2008 arası süresinin tespiti niteliğinde olduğu gibi aynı zamanda 1.1.1990 tarihinin sigortalılık başlangıcı olarak tespiti niteliğindedir. Bu bakımdan

davacunun alacak davasının yargılaması da mahkememizde yapılmış ve dosya içinde mevcut mahkememizin 2008/820 Esas 2010/314 Karar 22.4.2010 tarihli kararında bu sürelerin hizmet akdine dayalı geçtiği kabul edilerek işçilik alacaklarının tahsili yolunda hüküm kurulmuş olup her ne kadar bu hüküm Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 05.11.2012 tarih 2010/27109 Esas 2012/35896 sayılı ilamı ile bozulmuş ise de; hizmet süresi bozma dışı kalmakta bu sürelerde çalışma olgusunun mevcudiyeti ve davacunun hizmet tespiti talebi bakımından 2008 yılı sonundan itibaren davanın ikame edildiği 27.04.2010 tarihine kadar 5 yıldan fazla zaman geçmemiş olduğu bu halde ise en azından hizmetin başladığı 1.1.1990 tarihinin sigortalılık başlangıcı olarak sayılması mümkün olduğu görüşü ile davacunun sigortalı hizmete başlangıç tarihinin 1.1.1990 olarak kabulü yolunda hüküm kurulması gerekmştir."

16. Temyiz üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 29/9/2014 tarihinde bozma kararı vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...İstanbul 3. İş Mahkemesi'nin 22/04/2010 tarihli 2008/820 Esas ve 2010/314 Karar sayılı işçilik alacaklarına ilişkin ilamının getirildiği, bu ilam ile davalı işyeri aleyhine olarak işçilik alacağına hükmedildiği, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 05.11.2012 tarih 2010/27109 Esas 2012/35896 sayılı ilamı ile kurulan hükmün 'Mahkemece davacunun çalışma süresine göre tespit edilecek yıllık izin alacağına hükmedilmesi gerekirken yanılığlı değerlendirme ile davacunun yıllık izin talebinin reddi bozmayı gerektirmişti' denilmek suretiyle bozulduğu, Kurum tarafından işyerinin dava konusu dönemde Kamun kapsamında olmadığı için dönem bordrolarının bulunmadığının Mahkeme'ye bildirildiği, yargılama esnasında sadece davacı tanıklarının dinlenmiş olduğu anlaşılmakta buna göre Mahkemece yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olmuştur.

Hizmet akdinin oluşabilmesi için işyerinin varlığı öncelikli koşul olduğundan yapılacak iş; davalı işyerinin Kamun kapsamından çıkarış olduğu tarihten sonraki ihtilaf konusu dönem içerisinde işyerinin faal ve kapsama alınabilecek nitelikte olup olmadığını işyerine ait vergi kaydı, elektrik, su faturaları ile araştırmak, Belediye, zabuta aracılığıyla davalı işyerinin hangi tarihlerde faal olduğunu tespit etmek; daha sonra davalı işyerinden dönem bordrosu verilmediği anlaşıldığından Sosyal Güvenlik Kurumu, zabuta, maliye, meslek odası aracılığı ve muhtarlık marifetiyle işyerine o tarihte komşu olan diğer işyerlerinde uyumsuzluk konusu dönemde çalıştığı tespit edilen kayıtlı komşu işyeri çalışanları; yoksa işyeri sahipleri araştırılıp tespit edilerek çalışmanın niteliği ile gerçek bir çalışma olup olmadığı yönünde yöntemince beyanlarını almak ve gerçek çalışma olgusunu somut ve inandırıcı bilgilere dayalı şekilde ortaya koyduktan sonra sonucuna göre karar vermekten ibarettir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir."

17. Bozma kararı sonrası dosya, İstanbul 21. İş Mahkemesine (Mahkeme) tevzi edilmiştir. Mahkeme 12/5/2016 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararda öncelikle bozma kararından sonra dinlenen dört tanığın ifadesine yer verilmiş, tanıklardan üçü başvuru zaman zaman söz konusu iş hanında gördüklerini belirtmiş, bir tanık ise davacıyı ve davalıyı tanımadığını beyan etmiştir. Mahkemenin gerekçesinin diğer kısmı şöyledir:

"...Mahkememizce Yargıtay bozma ilamı sonrasında yapılan araştırmalar ve toplanılan deliller incelendiğinde; Fatih Sosyal Güvenlik Merkezi, Sirkeci İlçe Emniyet Müdürlüğünden gelen yazı cevapları ile alınan tanık beyanları, dava ile ilgili tüm deliller de ayrıca mahkememizce tek tek incelenmiştir.

Yargılama sırasında, her ne kadar dava ile ilgili tüm deliller eksiksiz toplanmaya çalışılmış ise de; aradan geçen yaklaşık 26 yıllık süre dikkate alındığında, dosya kapsamı itibarıyla ve toplanabilen deliller itibarıyla dava konusunun yeterince aydınlandığı kanaatine varılmıştır.

Mahkememizce yapılan yargılama neticesinde dosya içinde yer alan tüm bilgi ve belgeler, davacıya ait tahsis dosyası, dinlenen tüm tanık anlatımları, ibraz edilen deliller, mevcut tüm delil durumu değerlendirildiğinde, yukarıda yapılan ayrıntılı inceleme ve gerekçeler de dikkate alındığında, tanık beyanları ile toplanılan deliller hüküm kurmaya yeterli görülmekle; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 86/9 maddesi gereği, davacının davalı taraf nezdinde iddia edilen ve dava konusu edilen dönemde fiilen ve hizmet akdine tabi, işverene tam bağımlı şekilde ve davalı adına çalıştığı ispatlanmadığından ve yasal şartlar gerçekleşmediğinden, yukarıda açıklanan gerekçelerle, davanın reddine karar verilerek, aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

18. Başvurucu kararı temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesinde işçilik alacakları davasına ilişkin kararı da ekleyerek bu kararın Yargıtay 9. Hukuk Dairesi tarafından onandığını belirtmiş ve anılan davada dinlenen gerek davacı tanıklarının gerekse davalı tanıklarının kendisiyle aynı davalı işyerinde çalıştıklarını ifade ettiklerine dikkat çekmiştir. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 2/3/2017 tarihli kararla ayrı bir gerekçe belirtmeksizin temyiz istemini reddetmiştir. Anılan karar başvurucuya 7/4/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 8/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükmümleri

20. 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı mülga Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 79. maddesinin onuncu fıkrası şöyledir:

"Yönetimlikle tespit edilen belgeleri işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalılar, çalıştıkları hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak 5 yıl içerisinde mahkemeye başvurarak alacakları ilam ile ispatlayabilirlerse, bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayıları nazara alınır."

21. 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 86. maddesinin dokuzuncu ve onuncu fıkraları şöyledir:

"Sigortalının çalıştığı bir veya birden fazla işte, bu Kanunda yazılı şartları yerine getirmiş olmasına rağmen, kendisi için verilmesi gereken aylık prim ve hizmet belgesinin veya muhtasar ve prim hizmet beyannamesinin işveren tarafından verilmemesi veya verilen aylık prim ve hizmet belgesinde veya muhtasar ve prim hizmet beyannamesinde kazançların veya prim ödeme gün sayılarının eksik gösterildiği Kurumca tespit edilirse, hastalık ve analık sigortalılarından gerekli ödemeler yapılır.

Bu maddede belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde, 102 nci maddeye göre işlem yapılır. "

22. 5510 sayılı Kanun'un 108. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun:

a) Geçici 20 nci maddesinin son fıkrası 1/1/2008 tarihinde,

b) 72 nci ve 73 üncü maddeleri, geçici 6 ncı maddesinin yedinci fıkrasının (b) bendi, geçici 7 nci maddesinin son fıkrası, geçici 9 uncu maddesinin bir ilâ dördüncü fıkraları ile geçici 17 nci maddesi, geçici 20 nci maddesinin onikinci fıkrası 30/4/2008 tarihinde,

c) 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin (3) ilâ (8) ve (10) numaralı alt bentleri ile (f) bendinde sayılanlar için genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanmasına ilişkin olarak; 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (1), (2), (8), (9), (10), (16), (17), (20), (22), (23), (24), (25), (26) ve (27) numaralı bentleri, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 79 uncu maddeleri, 80 inci maddesinin dördüncü fıkrası, 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi ve ikinci fıkrası, 82 nci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları, 87 ilâ 89 uncu maddeleri, 97 nci maddesinin son fıkrası, geçici 1 inci maddesinin son fıkrası, geçici 3 üncü maddesi, geçici 6 ncı maddesinin dördüncü fıkrası, geçici 11 inci maddesinin ikinci fıkrası, geçici 12 inci maddesi hükümleri 1/7/2008 tarihinde,

d) Diğer hükümleri 2008 yılı Ekim ayı başında, yürürlüğe girer."

23. 5510 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlar ile 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesine göre sandıklara tabi sigortalılık başlangıçları ile hizmet süreleri, fiili hizmet süresi zammı, itibari hizmet süreleri, borçlandırılan ve ihya edilen süreler ve sigortalılık süreleri tabi oldukları kanun hükümlerine göre değerlendirilir."

B. Yargıtay İçtihadı

24. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 13/11/2019 tarihli ve E.2016/7609, K.2019/19804 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...davacının 2013 yılında kiracı olarak apartmanın kapıcı dairesini kiraladığını, haftada 1 veya 2 gün merdiven temizliği yaptığını ve temizlik yaptığı günlerde ücretinin ödendiğini, bu konuda kat malikleri kurulu kararı olduğunu, davacının çalışma iddiasını öncelikle açacağı bir hizmet tespiti davası ile kanıtlanması gerektiğini, doğrudan alacak davası ikame etmesinin Yargıtay kararlarına aykırı olduğunu ve bu nedenle davanın usul yönünden reddedilmesi gerektiğini..."

25. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 9/10/2019 tarihli ve E.2016/6868, K.2019/17783 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Mahkemece kayıt dışı dönemdeki çalışma ve salt o dönem açısından ücret yönünden bağlayıcılığı sözkonusu olan hizmet tespiti davasının sonucu beklemeden karar verilmesi hatalı olup bozmaya gerektirmiştir."

26. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 2/10/2019 tarihli ve E.2017/24376, K.2019/17964 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Kural olarak kişi hizmet tespiti davası açmaya zorlanamaz. Ancak açılmış olan bir hizmet tespiti davası olduğundan, hizmet tespitine ilişkin davanın sonucu ücret alacakları isteklerini içerir davayı etkileyeceğinden, tespit davası bekletici mesele yapılarak neticesine göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olup sair yönler incelenmeksiz kararın bozulması gerekmektedir."

27. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 21/6/2021 tarihli ve E.2020/9152, K.2021/8633 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanların hizmetlerin tespitine ilişkin davalar, kamu düzenine ilişkindir. Bu nedenle özel bir duyarlılıkla ve özenle yürütülmesi zorunludur. Bu çerçevede hak kayıplarının ve gerçeğe aykırı sigortalılık süresi edinme durumlarının önlenmesi, temel insan haklarından olan sosyal güvenlik hakkının korunabilmesi için, bu tür davalarda tarafların gösterdiği kanularla yetinilmeyerek, gerekli araştırmaların re'sen yapılması ve kanuların toplanması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Davacı tarafta 10.05.2003 -- 30.11.2009 tarihleri arasında kuruma bildirilmeyen hizmetlerinin tespiti talep edilmiş ve mahkemece tam kabul kararı verilmişse de verilen karar eksik araştırma ve hatalı değerlendirmeye dayalıdır.

Davacının işveren aleyhine açtığı ve Yargıtaydan onanarak kesinleşen işçilik alacakları istemli davada, 10.05.2003 ile 18.06.2009 arasında çalıştığını beyan ettiği, mahkemece davacının 31.12.2003 – 31.12.2008 tarihleri arasında 5 yıl çalıştığı kabul edilerek hüküm kurulduğu, temyiz incelemesini yapan Yargıtay 9. Hukuk Dairesince de 13.01.2014 tarihinde onanarak kesinleştiği, eldeki davanın ise 29.12.2014 tarihinde açılmış olduğu anlaşılmıştır.

Kesinleşen işçilik alacaklarına ilişkin dava her ne kadar kesin delil değilse de güçlü delil teşkil ettiği kabul edilerek, sadece tanık beyanlarıyla bu gibi bir delilin ortadan kaldırılamayacağı gözletmeli, davanın hak düşürücü süreye uğrayıp uğramadığı da tartışılarak elde edilecek sonuca göre bir karar verilmelidir. ..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 20/10/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekeçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu, hizmet tespiti davasında iş akdi kurulmadığı gerekçesiyle davasının reddedildiğini oysa aynı maddi olaya ilişkin olarak işverene karşı açtığı alacak davasının Mahkeme tarafından kabul edilerek lehine işçilik alacaklarına hükmedildiğini ve kararın kesinleştiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Karar sonucunu etkileyebilecek kesinleşmiş bir mahkeme kararına ilişkin iddiaların karşılanmaması nedeniyle başvurunun gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

33. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (*Abdullah Topçu*, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

34. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (*Abdullah Topçu*, § 76).

35. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumdaki kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (*Sencer Başat ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

36. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (*Yasemin Ekşi*, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

37. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu

değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında *ilgili ve yeterli bir yanıt* vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (*Sencer Başat ve diğerleri*, §§ 35, 39).

38. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükümün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır (*İbrahim Atas, B. No: 2013/1235, 18/6/2013, § 24*).

39. Öte yandan aynı maddi ve hukuki olgudan kaynaklanan uyumsuzluklarda mahkemelerin birbirine zıt yorumlarının varlığı ve bunun taraflarca dile getirilmesi hâlinde yargı yerlerinin söz konusu farklılığa ilişkin yeterli gerekçe sunması gerekir.

40. Bir başka deyişle kural olarak yargılamayı yapan mahkemelerin aynı maddi olayları değerlendirerek farklı sonuçlara varmış olmaları -neden farklı sonuçlara vardıklarını, varılan sonuca hangi nedenle ulaştıklarını başvuru ve üçüncü kişilerin objektif olarak anlamasına imkân verecek şekilde yeterli gerekçeler sundukları süreç- adil yargılanma hakkı yönünden ihlal sonucunu doğurmayabilir (pek çok karar arasından bkz. *Trakya Kalıp ve Plastik Kapak İmalatı Sanayi ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2017/30526, 18/11/2020, §§ 31-35*). Yeterli gerekçe ile söz konusu farklılığın açıklanmaması durumunda ise gerekçeli karar hakkının ihlali söz konusu olabilir (nitekim aynı maddi olguya dayalı davada kesinleşmiş mahkeme kararlarına ilişkin iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin bu kararlar için bkz. *Kemal Turan, B. No: 2018/18194, 25/2/2021, Nail Hacıımoğlu, B. No: 2016/8362, 30/9/2020*).

ii. İnkelerin Olaya Uygulanması

41. Somut olayda başvuru; iş akdinin haksız olarak feshedildiği iddiasıyla önce işçilik alacakları (kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, fazla mesai alacağı, bayram ve genel tatil ücretleri, izin ücretleri) ile ilgili dava açmış ve İstanbul 3. İş Mahkemesi işverenle başvuru arasında iş akdinin kurulduğunu 1/10/2013 tarihli kararla kabul etmiştir. Aynı kararda bu kabule istinaden işçilik alacaklarının başvurucaya ödenmesine karar verilmiştir. Başvuru tarafından eklenen belgeden söz konusu alacağın icra yoluyla tahsil edildiği anlaşılmaktadır. Aynı süreçte başvuru, SGK'ya çalışmasının bildirilmediği ve sigorta primlerinin ödenmediği iddiasıyla hizmet tespiti davası açmıştır.

42. İstanbul 3. İş Mahkemesi davanın kabulüne ve başvurucaunun 1/1/1990 tarihli çalışmasının sigortalı hizmetine başlangıç teşkil ettiğinin tespitine karar vermiştir. Kararda, işçilik alacakları davasına atıfı söz konusu davadaki Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin bozma kararında hizmet süresine ilişkin tespitin bozma dışı bırakılması nedeniyle anılan sürelerde çalışma olgusunun mevcudiyeti ve hizmet tespiti talebi bakımından başvurucaunun sigortalılık başlangıcının 1/1/1990 tarihi olarak kabul edilmesi gerektiği açıklanmıştır. Ancak bu karar Yargıtay 21. Hukuk Dairesince 29/9/2014 tarihli ilamla bozulmuştur. Bozma kararında öncelikle işçilik alacakları davasına ilişkin kararın temyiz aşamasında bozulduğuna ve alacak davasında sadece başvurucaunun tanıklarının dinlenmiş olduğuna dikkat çekilmiştir. Ardından işyerinin faal ve kapsama alınabilecek nitelikte olup olmadığının işyerine ait vergi kaydı, elektrik, su faturaları ile araştırılması, belediye ve zabıta aracılığıyla davalı işyerinin hangi tarihlerde faal olduğunun tespit edilmesi, daha sonra davalı işyerinden dönem bordrosu

verilmediği anlaşıldığından SGK, zabıta, maliye, meslek odası aracılığı ve muhtarlık marifetiyle işyerine o tarihte komşu olan diğer işyerlerinde uyumsuzluk konusu dönemde çalıştığı tespit edilen kayıtlı komşu işyeri çalışanları, yoksa işyeri sahiplerinin araştırılıp tespit edilerek çalışmanın niteliği ile gerçek bir çalışma olup olmadığı yönünde bu kişilerin usulünce beyanlarını almak suretiyle gerçek çalışma olgusunu somut ve inandırıcı bilgilere dayalı şekilde ortaya koyduktan sonra karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir (bkz. §§ 15, 16).

43. Bozma kararı sonrası uyumsuzluğu inceleyen İstanbul 21. İş Mahkemesi bozmaya uymuş ve yapılan yeni araştırmalar kapsamında, Fatih Sosyal Güvenlik Merkezi ile Sirkeci İlçe Emniyet Müdürlüğünden gelen cevap yazıları, tanık beyanları ve dava ile ilgili tüm delillerin tek tek incelendiğini belirtmiş; ayrıca aradan 26 yıllık bir süre geçtiğine dikkat çekmiştir. Sonrasında Mahkeme mevcut delilleri değerlendirerek başvuru davalı taraf nezdinde iddia edilen dava konusu dönemde fiilen ve hizmet akdine tabi, işverene tam bağımlı şekilde ve davalı adına çalıştığının ispatlanamadığı, yasal şartların gerçekleşmediği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Söz konusu karar Yargıtay 21. Hukuk Dairesi tarafından ayrı bir gerekçe belirtilmeksizin onanmıştır (bkz. §§ 17, 18).

44. Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere hizmet tespiti davalarıyla işçilik alacakları davaları birbirini etkileyebilecek bağlantılı davalardır. Nitekim Yargıtaya göre işçilik alacakları davasında -açılmış ise- kural olarak hizmet tespiti davasının sonucu beklenmelidir. Yine Yargıtay kararlarında her iki davanın birbirlerini etkilemesi mümkün ise de davaların niteliği gereği farklı sonuçlara varılabileceğinin kabul edildiği görülmektedir. Zira hizmet tespiti davalarında -kamu düzenine ilişkin olduğundan- resen araştırma ilkesinin, işçilik alacaklarıyla ilgili davalarda ise taraflarca hazırlama ilkesinin geçerli olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle işçilik alacakları davasında verilen karar hizmet tespiti davasında kesin delil değil güçlü delil olarak kabul edilmektedir (bkz. §§ 24-27).

45. Hemen belirtmek gerekir ki delil değerlendirmesi derece mahkemelerinin takdirinde olup bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermedikçe Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu değildir. Bununla birlikte bağlantılı davalarda birbirine aykırı karar verilmesi hâlinde bu aykırılığın -taraflarca ileri sürülmesi durumunda- gerekçesinin açıkça ortaya konması anayasal bir yükümlülüktür ve bu husus Anayasa Mahkemesinin inceleme alanı kapsamındadır.

46. Başvuruya konu olayda aynı maddi olgudan kaynaklanan ve birbirleriyle bağlantılı bu davalardan işçilik alacaklarına ilişkin olanı başvuru lehine sonuçlandırırken hizmet tespiti davası ise başvuru lehine sonuçlanmıştır. Başvuru, lehine sonuçlanan işçilik alacaklarına ilişkin davada verilen kararı hizmet tespitine dair yargılamada dile getirmiştir. Dolayısıyla hizmet tespiti davasında başvuru lehine işçilik alacakları davasına ilişkin iddialarının karşılanıp karşılanmadığının, bir başka deyişle birbirleriyle bağlantılı bu davaların neden farklı sonuçlandırıldığının başvuru ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek şekilde yeterli gerekçelerle açıklanıp açıklanmadığının incelenmesi gerekir.

47. Başvuru konusu karar bu yönden incelendiğinde hizmet tespiti davasında Yargıtay 21. Hukuk Dairesince ilk bozma kararında işçilik alacakları davasına ilişkin kararın -başvuru lehine- bozulduğuna ve sadece başvuru tanıklarının dinlendiğine dikkat çekilerek eksik inceleme nedeniyle bozma kararı verilmişse de aynı davada diğer işçilik alacaklarının varlığının kesinleşmesine dair herhangi bir değerlendirmeye yer verilmemiştir.

Bozma sonrasında ise Mahkemece dinlenen tanıkların ifadelerine neden itibar edilmediği açıklanmamıştır. Mahkeme her ne kadar gerekçesinde genel ifadelerle dosyadaki bilgilere atıfla başvuruçunun iş akdine bağlı hizmetini ispat edemediğini belirtmişse de söz konusu gerekçede işçilik alacakları davasında verilen kesin karara rağmen hizmet ilişkisinin varlığının neden kabul edilmediğinin açıklanmadığı görülmektedir. Diğer taraftan temyiz talebi üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi kararında da bu hususlara yönelik herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

48. Sonuç olarak başvuruçunun uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki iddia ve itirazları derece mahkemelerince konu ile ilgili makul ve yeterli bir gerekçeyle karşılanmamıştır. Bu sebeple yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvuruçunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

50. Başvuruçuyu; tanıkların SGK'dan gelen yazı üzerine belirlendiğini ve aradan uzun süre geçtiği için kendisini hatırlamadıklarını, buna rağmen ifadelerine itibar edildiğini belirterek Anayasa'nın 5., 10., 36., 40., 60. ve 142. maddelerinde belirtilen haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

51. Somut başvuruda adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden bu aşamada diğer ihlal iddialarının incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

52. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme somanda, başvuruçunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir..."

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuruçuyu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

53. Başvuruçuyu, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

54. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerinè getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı

anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aliğül Alkaya ve diğçerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

55. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mîmkûl olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğçer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

56. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükümeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemezsizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aliğül Alkaya ve diğçerleri (2)*, §§ 57-59, 66, 67).

57. Anayasa Mahkemesi başvuruçunun uyuşmazlığın çözümlü için esaslı nitelikteki iddiasının derece mahkemesince tartışılmamış ve karşılanmamış olması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

58. Bu durumda gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 21. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

59. Başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğu sonucuna varıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.857,50 TL yargılama giderinin başvuruçuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 21. İş Mahkemesine (E.2015/25, K.2016/287) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.857,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay (kapatılan) 21. Hukuk Dairesinin işlerinin devredildiği Yargıtayın ilgili Dairesine ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/10/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.